

■ Асоба

АНЁЛ-АХОЎНІК З МАЗАЛЯМІ НА РУКАХ

Як звычайны беларускі селянін ратаваў цэлыя сем'і з канцэнтрацыйнага лагера пад Баранавічамі

Днямі ва ўпраўленне па ўвекавечванні памяці абаронцаў Айчыны і ахвяраў войнаў Узброеных Сіл звярнуўся ўраджэнец Баранавічаў. Ігар Гардзеічык ужо даўно жыве ў Маскве, але з Беларуссю яго шмат што звязвае...

Пакуль ведамства рэагуе на яго просьбу — азнаёміцца з матэрыяламі працэсу ваеннага трыбунала 1967 года ў Мінску па справе паліцаёў з так названай украінскай сотні Яраша ў шталагу 377, які ў гады Вялікай Айчыннай вайны размяшчаўся на станцыі Лясная, што пад Баранавічамі, — мы звязаліся з Ігарам Мікалаевічам і даведаліся, чаму яго так хвалюе гэтая гісторыя.

ШЛЯХ У РАБСТВА

Аказалася, што ў гады вайны ў канцлагеры пад Баранавічамі ўтрымліваліся самыя блізкія для Ігара Гардзеічыка людзі: мама, бабуля і родны дзядзька. Па даносе мясцовага жыхара, які паведаміў паліцаям, што муж Пелагеі Піліпаўны «абараняе Сталіна», вясной 1943 года сям'я чырвонаармейца са сваёй роднага пасёлка Аўсарок і вёскі Палюдава, што ў Калужскай вобласці, пакінула родны край. Пад абстрэлам, у непасрэднай блізкасці ад фронту, людзей гналі да станцыі Зікеева Маскоўска-Кіеўскай чыгункі. Шлях у рабства працягваўся ў вагонах для скаціны, у якія ледзьве пранікала святло.

— Па словах маёй бабулі, людзі пакутавалі ад смагі, цеснаты і суседства з памерлымі, якіх канваіры не спяшаліся прыбіраць з вагонаў, — расказвае Ігар Гардзеічык. — Не менш пакутлівымі былі і працяглыя стаянкі ў зачыненых вагонах. Страшней за ўсё было дзеянне, якіх мамы сучасалі як маглі. Прыгнятала вязняў невядомасць: куды іх вязуць, які лёс іх чакае. Больш за ўсё яны баяліся трапіць у Германію.

ПАД ПАГРОЗАЙ СМЕРЦІ

Але шлях, які складаў каля 900 кіламетраў, скончыўся для іх пад Баранавічамі — у шта-

Добраахвотнік-матацыкліст Іван БУРЭНІН (за рулём) з аднапалчанамі на рубяжы абароны Масквы, лета 1941 года.

лагу № 337, што знаходзіўся на станцыі Лясная. Акрамя мірных жыхароў, тут утрымліваліся ваеннапалонныя, падпольшчыкі і партызаны.

Як успамінаў адзін з вязняў, пасля заслужаны настаўнік Беларусі Леў Гурэвіч, якому пашчасціла ўцячы з лагера, частка людзей навчалася пад адкрытым небам. «У суткі нам давалі міску баланды з гнілой бульбы і 150 грамаў хлеба, — расказваў палонны. — Неўзабаве ў лагера пачалася эпідэмія сыпного тыфу, якая не абыходзіла і мяне. Хворых трымалі ў асобным бараку, у якім людзі ляжалі на нарах адзін на адным. Кожную раніцу адтуль выносілі па 20—25 памерлых. Толькі нямногім, у тым ліку мне, удалося выжыць».

«Адпусціў» тыф і Бурэніных. Але ўвесь час, праведзены за калючым дротам, яны знаходзіліся пад пастаяннай пагрозай смерці: пакутавалі ад недаядання, здзекаў украінскіх нацыяналістаў, якія ахоўвалі лагера.

ПРАВЕДНІК

Бурэніным пашанцавала. Уцячы з-за кратаў ім дапамог Аляксандр Гардзеічык, які пад прымусам працаваў у лагерах цесларом. Жыхару вёскі Бярозаўка, што ў Баранавіцкім раёне, удалося вывесці з лагера не адну сям'ю. Выратаваныя ад голаду і лагернага тыфу, вязні знайшлі прытулак на падворках шматдзетнага роду Гардзеічыкаў.

— Гэты сціплы, стрыманы на эмоцыі беларус, які ў выніку аказаўся маім дзядулем,

стаў анёлам-ахоўнікам для змучаных голадам, хваробамі і страхам расправы вязняў шталага, — перакананы Ігар Гардзеічык. — Блізка беручы да сэрца нягоды лю-

Аб'яднанне сям'і: Мікалай і Людміла ГАРДЗЕЙЧЫКІ.

дзей, ён праносіў за калючы дрот ежу, лекі, адзенне, дапамагаў, чым мог. Мне нават уявіць цяжка, як яму, акрамя ўсяго гэтага, удалося вызваліць з няволі некалькі сем'яў з маленькімі дзецьмі, а потым размясціць іх у сваёй хаце, у сваякоў. Для нас, нашчадкаў, дзядуля застаецца праведнікам, героем, воінам. І гэта нягледзячы на тое, што ён змагаўся з нацызмам няўзброеным спосабам, не ўнікаючы ў нацыянальнасць і сацыяльнае становішча тых, каго пераводзіў за калючы дрот.

Пелагея Бурэніна добра ведала сялянскае жыццё, таму хутка знайшла сваё месца ў гаспадарцы вялікай сям'і. Акрамя таго, дапамагала яна і іншым мясцовым жыхарам. Пасля вайны многія з вязняў, каго выратаваў Аляксандр Іосіфавіч, назаўжды засталіся ў Беларусі. Іншыя апынулі-

ся ў Ізраілі, у розных рэгіёнах Расіі. Іх дзеці стварылі свае сем'і — на шчасце, лініі пакаленняў не перарваліся.

Так атрымалася, што пасля вайны сем'і Гардзеічыкаў і Бурэніных парадніліся. Старэйшы сын адважнага беларуса Мікалай, бацька Ігара, ажаніўся з выратаванай Людмілай Бурэнінай, дачкой франтавіка, добраахвотніка-матацыкліста Івана Бурэніна. Апошні, дарэчы, знайшоў сваю сям'ю толькі ў верасні 1944 года. Нават не чакаў, што паедзе за імі ў беларускую вёску, да чалавека, які падарыў другое жыццё самым родным людзям, да будучага свата.

ПА ФРАНТАХ — НА МАТАЦЫКЛЕ

Але перш Івану Бурэніну давялося прайсці доўгім

было выраблена больш чым 20 мільёнаў мін.

У складзе 5-й мотастралковай дывізіі на сваім матацыкле прайшоў баявы шлях ад Масквы да Кёнігсберга. Нягледзячы на раненне, Перамогу Іван Бурэнін сустрэў ва Усходняй Прусіі. Але на гэтым для яго вайна не скончылася. У маі — чэрвені 1945 года ў складзе загартаваных у баях злучэнняў 39-й арміі быў перакінуты да савецка-мангольскай мяжы. Пад камандаваннем маршала Маліноўскага ўдзельнічаў у разгроме Квантунскай арміі. На сцяне крэпасці горада Люйшунь, дзе завяршыў свой баявы шлях, пакінуў надпіс «Дайшоў да Кёнігсберга і Порт-Артура». Аб вайне потым усё жыццё нагадвалі высокія баявыя ўзнагароды, у тым ліку ордэн Чырвонай Зоркі і медаль «За адвагу», шэсць падзяк ад Вярхоўнага Галоўнакамандуючага.

— Мой дзядуля неаднаразова ўспамінаў адзін эпізод, калі ён пазбег палону і немінучай гібелі, — расказвае ўнук франтавіка. — Аднойчы, выконваючы баявое заданне, ён з камандзірам 879-га стралковага палка маёрам Томіным нечакана для сябе і ворага ўехаў у размяшчэнне немцаў. Зыход справы вырашылі Божа міласць, майстэрства кіроўцы і імгненная рэакцыя. Не падвяла і тэхніка, якая, дарэчы, была асвечана — менавіта таму, па дзядулевым перакананні, за ўсю вайну з ёй не было асаблівых праблем.

Пра тое, дзе знаходзіцца яго сям'я, ці жывыя, Іван Бурэнін не ведаў: лісты дамоў не даходзілі, ніхто не пісаў і яму. Але жонка знайшла выйсце. Пасля таго як была

вызвалена Беларусь, Пелагея Бурэніна напісала сваёй свекры, якая засталася ў Маскве. Атрымаўшы вестачку ад нявесткі, паўпісьменная жанчына здагадалася перанакіраваць гэты ліст у дзеючую армію. Выдатна спрацавала палкавая палаява пошта — і неўзабаве сям'я франтавіка ўз'ядналася.

Можна толькі ўявіць, якой доўгачаканай была тая сустрэча! Маленькія Толя і Люся адразу і не пазналі бацьку, убачыўшы статнага вайскоўца з медалём «За баявыя заслугі» на грудзях. Франтавік быў бязмерна ўдзячны Аляксандру Гардзеічыку, што той не пабаяўся расправы і выратаваў яго сям'ю.

Аднак пасля вайны чалавека, які прытуліў у сябе не адну сям'ю, раскулачылі. Ад высылкі выратавала наяўнасць вялікай колькасці дзяцей, якіх камусьці трэба было карміць.

Наведванне тэрыторыі канцлагера, які парадніў гэтыя дзве сям'і, з канца 1950-х гадоў стала для іх штогадовай патрэбай, доўгам памяці. У вёсцы Бярозаўка, што непадальк ад былога канцлагера, у свой час стварылі мемарыяльныя могількі, устаноўлены на іх абеліск сведчыць — у гады вайны на тэрыторыі шталага было зажыва пахавана 88 407 ваеннапалонных, партызан і мірных жыхароў... І каб не прасты селянін па прозвішчы Гардзеічык, гэтая лічба магла быць большай...

Вераніка КАНЮТА.
Фота з уласнага архіва Ігара ГАРДЗЕЙЧЫКА

Аляксандр ГАРДЗЕЙЧЫК, які ратаваў з канцлагера людзей, з сынамі Мікалаем і Вячаславам, 1972 год.

МЕНАВІТА так ласкава называлі і называюць абласную газету «Магілёўская праўда» паміж сабой яе супрацоўнікі, якія, як вядома, былымі не бываюць. Газета заўсёды лічылася выданнем найвышэйшай пробы, трапіць у шэрагі яе супрацоўнікаў было вялікім гонарам, бо ўзровень журналістаў, якія тут працуюць, заўсёды быў вельмі высокі. Газета неаднаразова адзначалася

3 днём нараджэння, «Магілёўка»!

■ 3 нагоды

як найлепшае дзяржаўнае выданне Магілёўскай вобласці, у яе актыве — ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Віншаванні, узнагароды, выступленні артыстаў Магілёўшчыны — святочныя ўрачыстасці, прысвечаныя юбілейнай даце, прайшлі ў сценах абласнога лялечнага тэатра. Прадстаўнікі ўлады горада і вобласці, дэпутаты, калегі, сябры прыйшлі павіншаваць тых, дзякуючы каму газета і сёння радуе сваіх чытачоў. Цяпер «Магілёўка» — 12-палосны штотыднёвік, як заўсёды насычаны самай цікавай і актуальнай інфармацыяй пра жыццё вобласці і краіны. Плюс штотыднёвае інфармацыйна-рэкламнае выданне «Днепрская неделя», створанае няўрымслівым творчым актывам гэтай газеты. У наступным

годзе «Дняпроўка» адзначыць свой 35-гадовы юбілей.

— У калектыве «Магілёўскай праўды» заўсёды працавалі і працуюць неспакойныя людзі, сапраўдныя прафесіяналы. Бо грамадская значнасць выдання — гэта следства сур'ёзнай, сапраўды творчай работы, — адзначыў у сваім віншаванні **старшыня Магілёўскага аблвыканкама Уладзімір ДАМАНЕЎСкі**.

Віншавальныя словы на адрас калектыву газеты накіраваў **міністр інфармацыі Аляксандр КАРЛЮКЕВІЧ**: «Мяняліся назвы газеты — «Саха і молат», «Магілёўскі селянін», «Камунар Магілёўшчыны», «За Радзіму», але нязменнымі заставаліся яе

творчы дух і цвёрдыя прынцыпы, якімі пранікаліся ўсе пакаленні супрацоўнікаў рэдакцыі. Тут у розны час працавалі такія вядомыя майстры слова, як лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР пазт Аляксей Пысін, яго калега па цэху Васіль Матэвушаў, пісьменнік-сатырык Іван Аношкін. Вялікім аўтарытэтам карысталіся таксама шматгадовыя рэдактары выдання Васіль Цітавец, Мікалай Тоўсіцкі і Аляксандр Тарпачоў. Прыемна, што сённяшні калектыв «Магілёўскай праўды» імкнецца захаваць багатыя традыцыі газеты, зрабіць яе яшчэ больш сучаснай, цікавай і карыснай грамадству...»

Нэлі ЗІГУЛЯ